

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ТРАНСКОРДОННІ БАНКРУТСТВА З МНОЖИННИМИ ПРОВАДЖЕННЯМИ

Панченко В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного приватного права

та порівняльного правознавства

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

<http://orsid.org/0000-0002-9348-4547>

Панченко В. В. Організаційно-правові аспекти розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями.

У статті проведено науково-практичне дослідження організаційно-правових аспектів щодо використання міжнародно визнаних механізмів у сфері транскордонних банкрутств при розгляді справ у суді, правової визначеності деяких категорій у сфері транскордонного банкрутства з множинними провадженнями через законодавчу та доктринальну призми. Опрацьовано міжнародну судову практику та визначено, що для розв'язання проблемних питань щодо узгодження процедур банкрутства при розгляді справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями використовуються транскордонні протоколи як спосіб підвищення ефективності забезпечення співробітництва у сфері неплатоспроможності. Доведено, що практичне застосування принципу взаємності, правового інституту співпраці судів, використання транскордонних протоколів у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями є досить невизначеними в Україні на відміну від міжнародного. Стверджено, що інститут транскордонного банкрутства з множинними провадженнями в Україні потребує максимально швидкого організаційно-правового реагування щодо нормативного забезпечення та правової визначеності досліджених категорій та понятійного апарата в цій сфері, їх дієвої реалізації у судовій практиці. Проаналізовано законодавство у сфері неплатоспроможності та процедур з банкрутства за участю іноземного елемента для належної правової визначеності окресленого понятійного апарата на практиці та можливості вдосконалення національного законодавства у сфері транскордонних банкрутств. Зазначено, що Україна потребує вдосконалення як законодавства щодо транскордонних банкрутств, так і правової системи в цілому, враховуючи міжнародні аспекти правового розвитку. Зроблено висновок, що судова практика є основою для належної співпраці на шляху реалізації принципу взаємності, спираючись не тільки на формальність застосування, а й на ефективність щодо наповнення змістовними планами дій реалізації такої співпраці, в тому числі використовуючи транскордонні протоколи.

Ключові слова: транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, принцип взаємності, співпраця судів, транскордонні протоколи, організаційно-правові механізми, Типовий закон ЮНСІТ-РАЛ про транскордонну неспроможність, Кодекс України з процедур банкрутства.

Panchenko V. Organizational and legal aspects of examination of cross-border bankruptcy cases with multiple proceedings.

The article conducts a scientific and practical study of organizational and legal aspects regarding the use of internationally recognized mechanisms in the field of cross-border bankruptcies when considering cases in court, the legal certainty of some categories in the field of cross-border bankruptcy with multiple proceedings through a legislative and doctrinal prism. International judicial practice has been studied and it has been determined that in order to resolve problematic issues regarding the coordination of bankruptcy procedures in the consideration of cross-border bankruptcy cases with multiple proceedings, cross-border protocols are used as a way to increase the effectiveness of cooperation in the field of insolvency. It has been proven that the practical application of the principle of reciprocity, the legal institution of court cooperation, the use of

cross-border protocols in cross-border bankruptcy cases with multiple proceedings are quite uncertain in Ukraine, unlike internationally. It is asserted that the institution of cross-border bankruptcy with multiple proceedings in Ukraine needs the fastest possible organizational and legal response regarding regulatory support and legal certainty of the studied categories and conceptual apparatus in this area, their effective implementation in judicial practice. The legislation in the field of insolvency and bankruptcy procedures with the participation of a foreign element is analyzed for the proper legal certainty of the outlined conceptual apparatus in practice and the possibility of improving national legislation in the field of cross-border bankruptcies. It was noted that Ukraine needs to improve both the legislation on cross-border bankruptcies and the legal system as a whole, taking into account international aspects of legal development. It was concluded that judicial practice is the basis for proper cooperation in the way of implementing the principle of reciprocity, relying not only on the formality of application, but also on the effectiveness of filling meaningful action plans for the implementation of such cooperation, including using cross-border protocols.

Key words: cross-border bankruptcies with multiple proceedings, principle of reciprocity, court cooperation, cross-border protocols, organizational and legal mechanisms, UNISTRAL Model Law on Cross-Border Insolvency, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.

Постановка проблеми. Враховуючи аналіз судової практики, зокрема, міжнародної, при вирішенні справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями у суді виникають різні проблемні питання організаційно-правового характеру, що й визначає специфіку їх розгляду.

В міжнародній судовій практиці при застосуванні відповідних положень міжнародних документів щодо транскордонних банкрутств з урахуванням норм законодавства країни суду доведено економіко-правову ефективність деяких організаційно-правових механізмів розв'язання проблемних питань у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями та узгодження таких судових проваджень, порушених у судах різних країн, серед яких співпраця між судами, використання транскордонних протоколів тощо. Зазначені організаційно-правові механізми дають можливість вирішення колізій законодавства про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями та широкий спектр повноважень керуючим іноземною процедурою банкрутства щодо координаційних дій в різних юрисдикціях.

При цьому, слід зауважити, що у міжнародній судовій практиці суди задовольняють заяви про визнання іноземних проваджень у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, не з'ясовуючи взаємності. Аналіз незначної судової практики в Україні щодо транскордонних справ вказує на відмову судів у визнанні іноземних проваджень у справах про транскордонні банкрутства, аргументуючи відсутністю взаємності.

Практичне застосування принципу взаємності, правового інституту співпраці судів, використання транскордонних протоколів у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями є досить невизначеними в Україні на відміну від міжнародного та потребує досліджень.

Стан опрацювання цієї проблематики вказує на те, що є тенденція використання міжнародно визнаних організаційно-правових механізмів у приватноправовій сфері, зокрема, у сфері транскордонних банкрутств. Україна потребує вдосконалення як законодавства щодо транскордонних банкрутств, так і правової системи в цілому, враховуючи міжнародні аспекти правового розвитку. Науково-практичний та порівняльно-правовий аналізи законодавства щодо питань організаційно-правового забезпечення процедур транскордонних банкрутств є важливими й актуальними як в теоретичному розумінні, так і в практичному застосуванні, здійснюється вченими та практиками, серед яких Бірюков О., Джуль В., Козирєва В., Новосельцев І., Попович К., Стахєєва-Боговик О., Тітов М. та інші.

Метою статті є дослідження проблемних організаційно-правових аспектів застосування принципу взаємності, співпраці судів, використання транскордонних протоколів у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, аналіз законодавства у сфері неплатоспроможності та процедур з банкрутства за участю іноземного елемента для належної правової визначеності окресленого понятійного апарата на практиці та можливості вдосконалення національного законодавства у сфері транскордонних банкрутств.

Вклад основного матеріалу. У справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями колізії виникають між правовими системами щодо розв'язання проблемних питань неплатоспроможності як юридичних, так і фізичних осіб. Саме визнання іноземного провадження у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями є позитивним вирішенням колізії пра-

вових систем. У процесі пошуку розв'язання таких колізій вироблені організаційно-правові механізми, які є ефективними для застосування під час розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, та стають більш застосовними в міжнародній практиці.

Правове забезпечення в Україні у сфері банкрутства, зокрема, транскордонного банкрутства з множинними провадженнями, передбачено Кодексом України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VII [3], де нормативно закріплена процедура провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства. Так, дійсно деякі нормативні правила закріплені у цьому Кодексі, але відсутні як чітка правова визначеність понятійного апарата, так і організаційно-правовий механізми під час провадження у справах про банкрутство, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства, зокрема, застосування принципу взаємності, співпраці судів, використання транскордонних протоколів тощо. Отже, правова невизначеність у зазначеному нормативно-правовому акті, практична неефективність реалізації нормативно закріплених організаційно-правових механізмів процедур транскордонних банкрутств в Україні перешкоджають належному розв'язанню спорів в цій сфері, що призводить до відсутності позитивної судової практики.

Щодо міжнародно визнаного нормативного забезпечення у сфері транскордонного банкрутства, то треба згадати Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 року [8], де окреслені нормативні правила розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями. Метою цього міжнародного документа є встановлення ефективних організаційно-правових механізмів врегулювання справ про транскордонні банкрутства задля, по-перше, чіткої правової визначеності понятійного апарата, по-друге, співпраці між судами та іншими органами, що беруть участь у справі, по-третє, забезпечення захисту фінансових інтересів учасників справи, враховуючи боржника. Досягнення, поставленої мети, здійснюється шляхом належної реалізації положень Типового закону ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 року [8] та ефективної організації співробітництва судів та фахівців у сфері транскордонного банкрутства.

Нормативно визначені організаційно-правові механізми щодо регулювання відносин неплатоспроможності за участю іноземного елемента на підставі Типового закону ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 року [8] визнали та закріпили у своїх правових системах багато країн світу. Міжнародна судова практика, в якій використовуються зазначені ефективні організаційно-правові механізми розв'язання колізій правових систем щодо транскордонного банкрутства, збільшується.

Так, на практиці наявне застосування такого організаційно-правового механізму розв'язання проблем у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями як співпраця між судами, про що свідчить аналіз судових рішень [1], де суд визнав, що взаємність не є ключовою вимогою для визнання іноземного провадження у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями та надання судової допомоги. Тобто, спираючись на це, можна вважати, що взаємність може й не бути обов'язковою умовою для прийняття рішення судом щодо визнання іноземного провадження у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями.

В Україні, на відміну від міжнародної практики, аналіз незначної судової практики справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями [4, 5, 6, 9, 10], вказує на те, що суди, аргументуючи відсутністю взаємності, відмовляють у визнанні іноземних проваджень у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями. Так, стаття 97 Кодексу України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VII дійсно закріплює такий принцип і він вважається дотриманим, якщо буде встановлено, що міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, передбачена можливість такого співробітництва іноземної держави з Україною [3], при цьому у статті 103 цього Кодексу [3], де передбачені підстави для відмови в задоволенні заяви про визнання іноземної процедури банкрутства, відсутня така підстава як відсутність взаємності, тобто, у Кодексі України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VII [3] не має чіткої правової визначеності принципу взаємності.

Необхідно зауважити те, що, не зважаючи на приватноправовий характер відносин у сфері транскордонного банкрутства як юридичних, так фізичних осіб, судді у своїх рішеннях не застосовують спеціальні норми Закону України «Про міжнародне приватне право» від 26 червня 2005 року № 2709-IV [7] щодо тлумачення та змістовного наповнення принципу взаємності, де у статті 11 зазначено, що суд чи інший орган застосовує право іноземної держави незалежно від того, чи застосовується у відповідній іноземній державі до подібних правовідносин право України, крім випадків, якщо застосу-

вання права іноземної держави на засадах взаємності передбачене законом України або міжнародним договором України, а якщо застосування права іноземної держави залежить від взаємності, вважається, що вона існує, оскільки не доведено інше, хоча це має принципове значення при розгляді справ за участю іноземного елемента та достатньо вирізняється від правового змісту принципу взаємності у Кодексі України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VII [3].

Звертаючись до дієвої міжнародної практики розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, можна стверджувати, що судді використовують нормативно закріплені положення національного законодавства, які відбудовані за прикладом норм Типового закону ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 року [8], що є доказом міжнародного визнання та необхідності зазначеного міжнародного документа.

Зазначимо, що значну роль позитивного розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями відіграють узгодження процедур банкрутства і координація дій у судових провадженнях. Для розв'язання проблемних питань щодо узгодження процедур банкрутства при розгляді справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями використовуються транскордонні протоколи як спосіб підвищення ефективності забезпечення співробітництва у сфері неплатоспроможності, що передбачений у Типовому законі ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність від 30 травня 1997 року [8].

З аналізу міжнародної судової практики необхідно зазначити, що домовлятися при розгляді справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями з метою їх координації передбачено, зокрема, у Кодексі Індії про неспроможність та банкрутство (Insolvency and Bankruptcy Code, 2016) [11], де в принципі закріплені всі відомі організаційно-правові механізми, що застосовуються та використовуються при розгляді справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями. Серед них також є механізм, що передбачає можливість укладання угод щодо реалізації положень цього Кодексу в інших юрисдикціях як спосіб забезпечення співробітництва у транскордонних справах, що дозволяє спеціалістам у сфері транскордонного банкрутства успішно розробляти транскордонні протоколи та є безумовним позитивним розв'язанням проблемних питань у сфері неплатоспроможності через узгодження судових проваджень у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями.

Цей спосіб урегулювання розбіжностей у правовому регулюванні розгляду справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями найчастіше застосовується судами у Північній Америці та деяких інших регіонах світу [2], що є позитивним досвідом для судової практики України.

Висновки. Проведене наукове дослідження правової визначеності деяких категорій у сфері транскордонного банкрутства з множинними провадженнями через законодавчу та доктринальну призми, враховуючи аналіз міжнародної судової практики, дає розуміння та дозволяє стверджувати, що інститут транскордонного банкрутства з множинними провадженнями потребує максимально швидкого організаційно-правового реагування щодо нормативного забезпечення та правової визначеності досліджених категорій та понятійного апарата в цій сфері, їх дієвої реалізації у судовій практиці.

Тому що, враховуючи особливість і специфіку справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, саме судова практика є основою для належної співпраці на шляху реалізації принципу взаємності, спираючись не тільки на формальність застосування, а й на ефективність щодо наповнення змістовними планами дій реалізації такої співпраці, в тому числі через узгодження судових проваджень у справах про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, використовуючи транскордонні протоколи. Такі сплановані дії та гнучкі організаційно-правові механізми, що є наявними у міжнародній судовій практиці будуть незамінним досвідом для прийняття обґрунтованих судових рішень у судових провадженнях справ про транскордонні банкрутства з множинними провадженнями, порушених в Україні, змістовно наповнюючи понятійний апарат цього правового інституту.

Список використаних джерел:

1. Бірюков О. Транскордонні банкрутства: питання взаємності. URL: <https://bankruptcy-ua.com/articles/18319> (дата звернення: 26.07.2022).
2. Бірюков О. Транскордонні протоколи у справах про банкрутство: минуле і сучасність. URL: <https://bankruptcy-ua.com/articles/16375> (дата звернення: 26.07.2022).
3. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 26.07.2022).

4. Постанова Вищого Господарського Суду України від 30 червня 2015 року у справі № 914/207/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/46349674> (дата звернення: 26.07.2022).
5. Постанова Львівського Апеляційного Господарського суду України від 15 квітня 2015 року у справі № 914/207/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/46349674> (дата звернення: 26.07.2022).
6. Постанова Північного Апеляційного Господарського суду від 15 лютого 2021 року у справі № 910/5107/20. URL: <https://vkursi.pro/vsudi/decision/94389582> (дата звернення: 26.07.2022).
7. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 26.07.2022).
8. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про транскордонну неспроможність: міжнародний документ від 30 травня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_877#Text (дата звернення: 26.07.2022).
9. Ухвала Господарського суду Львівської області від 26 січня 2015 року у справі № 914/207/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/46349674> (дата звернення: 26.07.2022).
10. Ухвала Господарського суду м. Києва від 25 листопада 2020 року у справі № 910/5107/20. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/93154516/> (дата звернення: 26.07.2022).
11. Insolvency and Bankruptcy Code, 2016. URL: <https://www.mca.gov.in/Ministry/pdf/TheInsolvencyandBankruptcyofIndia.pdf> (дата звернення: 26.07.2022).